فصلنامه مطالعات حقوق
Journal of Legal Studies
شماره سی و دوم. تابستان ۱۳۹۸، صص ۳۰-۱۳ Vol 3. No 32. 2019, p 13-30
شماره شاپا (۲۵۳۸-۶۳۹۵) ISSN: (2538-6395)

# پیشگیری وضعی از جرایم علیه اشخاص (ضرب و جرح و اسیدپاشی)

**سید محمدباقر حسینی**
**کارشناس ارشد حقوق جزا و جرم شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد نیشابور، نیشابور، ایران**

## چکیده

در این مقاله سعی شده است ضمن بررسی دقیق مفهوم و آثار جرایم علیه اشخاص و پیشگیری وضعی، به بررسی پیشگیری وضعی از جرایم علیه اشخاص (ضرب و جرح و اسیدپاشی) پرداخته شود. مطالب این تحقیق با استفاده از روش کتابخانه ای و با بررسی اسناد، گزارشات و سایر مصوبات مرتبط با جرایم علیه اشخاص و نیز سایر مقالات و کتب موجود و همچنین با استفاده از منابع اینترنتی گردآوری شده است. روش تحقیق در این پژوهش روش توصیفی و تحلیلی است که هدف از آن مطالعه پیشگیری وضعی از جرایم علیه اشخاص (ضرب و جرح و اسیدپاشی) می‌باشد. نتایج این تحقیق نشان داد با وجود اینکه اقدامات پیشگیرانه وضعی منجر به ناکام ماندن وقوع برخی از جرایم از قبیل ضرب و جرح و یا اسیدپاشی شده است؛ با اینحال، تاکنون اقدامات سازمان یافته ای برای پیشگیری از جرایم علیه اشخاص به خصوص در زمینه اسیدپاشی در کشور صورت نگرفته است. موانع و محدودیت های موجود در زمینه پیشگیری وضعی از وقوع جرایم علیه اشخاص به ویژه نقض قانونگذاری در این زمینه، منجر به کاهش کارایی این شیوه شده است. با این وجود، همکاری میان مسئولین قضایی و پلیسی و بزه دیدگان بالقوه می‌تواند در کاهش این قبیل جرایم نقش موثری داشته باشد.

**واژه‌های کلیدی:** پیشگیری، پیشگیری وضعی، جرایم علیه اشخاص، ضرب و جرح، اسیدپاشی

[ Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19 ]

**مقدمه**

برخی از جرایم در جامعه با توسل به زور و خشونت ارتکاب می یابد که جرم قتل، ضرب و جرح، تجاوز و. . . نمونه بارز این دسته از جرایم هستند. یکی از مهم ترین مصادیق این دسته از جرایم خطرناک، ضرب و جرح و اسیدپاشی است. اسیدپاشی در کشورهایی که از نظر توسعه اجتماعی و اقتصادی در وضعیت خوبی نیستند و شکاف جنسیتی و خشونت علیه زنان و کودکان در آنها زیاد است بیشتر دیده می‌شود. این پدیده در کشورهای زیادی در دنیا دیده می‌شود و در کشورهایی که شایع‌تر است، یعنی کشورهای جنوب آسیا، سابقه‌ای بیشتر از پنجاه سال ندارد و در ایران تقریبا در ۹۰ درصد موارد اسیدپاشی، قربانی زنان هستند.[۱]

بدون تردید این قبیل جرایم، در هر بار ارتکاب انزاجار عمومی را به شدت بر می انگیزند. علت این انزجار را علاوه بر صدمات جدی و بعضا جبران ناپذیری که به قربانی جرمی وارد می شود باید در انگیزه ی مرتکب جستجو کرد. این جرم که معمولا روی صورت قربانیان انجام می گیرد، عموما به انگیزه ی تباه ساختن آینده و گوشه نشین کردن دائمی قربانی انجام می گیرد که متاسفانه در عمل نیز چنین شده و قربانی جرم تا مدت‌های طولانی و حتی تا پایان عمر از بند لطمات جسمانی و روانی این جرم خلاصی نخواهد یافت. با توجه به روند رو به رشد این قبیل جرایم در کشورهای آسیایی، بویژه کشور ما و مخصوصا اسیدپاشی های اخیر در اصفهان و تهران و برخی شهرهای دیگر، لازم است ابعاد این جرم از نظر حقوقی مورد بررسی قرار گیرد. از طرفی، این جرم از جرایمی است که در کتب و مقالات حقوقی مهجور مانده و کم تر مورد تحلیل حقوق دانان قرار گرفته است. بنابراین در این رابطه، باید دید چه روش‌هایی برای پیشگیری از وقوع آن تدبیر شده است. امروزه پیشگیری از وقوع جرم، محور پژوهش‌ها و دغدغه های اصلی جامعه شناسان و یکی از مهمترین اهداف هر نظام اجتماعی است و پیشگیری وضعی به عنوان یکی از روش‌های پیشگیری، به مجموعه تدابیری اطلاق می‌شود که کاهش و حذف موقعیت‌ها و فرصت‌های ارتکاب جرم را سرلوحه اقدامات خود قرار داده است.

پیشگیری وضعی شیوه ای از پیش گیری است که با تغییر وضعیت فرد در معرض بزهکاری و بزه دیدگی و یا تغییر شرایط محیطی مانند زمان و مکان در صدد است از ارتکاب جرم توسط فرد مصمم به انجام جرم، جلوگیری کند. کارکرد پیشگیری وضعی از جرم در این است که ابزار و فرصت ارتکاب جرم را از مجرم سلب می‌کند. به عبارت دیگر پیش گیری وضعی بر وضعیت ماقبل جرم تمرکز می کند و با فرآیند گذار از اندیشه به عمل مواجه است، پیش گیری وضعی درصدد تغییر در اوضاع و احوال مشرف بر جرم به منظور اینکه معادله جرم به ضرر مجرم تمام شود. یکی از ویژگی‌های پیشگیری و ضعی این است که نسبت به هر جرم رویکرد ویژه ای دارد. بنابراین برخلاف رویکرد کیفری و اجتماعی، نگاهی اختصاصی یا کلینیکی به پیش گیری از انواع جرایم دارد. بنابراین در پیشگیری وضعی با اتخاذ تدابیری که بر موقعیت‌های محیطی و

۱. راهکارهای قانونی مجازات اسیدپاشی. روزنامه همشهری (بازنشر در وبگاه آفتاب)، ۲۷ آذر ۱۳۸۴: بازبینی‌شده در ۸ آوریل ۲۰۰۹.

[ Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19 ]

زمینه ساز جرم تاثیر می گذارد، سعی می‌شود قصد و اراده مجرم بی اثر شود و در واقع در پیشگیری وضعی بدون پرداختن به بزهکار و با اتکا به بزه دید گان بالقوه، سعی در بالابردن امنیت و سخت کردن دستیابی به جرم و بالابردن هزینه ارتکاب آن می شود.

در واقع، پیشگیری وضعی مجموعه ی اقداماتی است که با محوریت اشکال خاصی از جرم و با اتخاذ تدابیری از قبیل مدیریت، طراحی یا مداخله ی فوری در محیط به صورت هدفمند و دائمی اجرا می‌شوند، به گونه ای که تا حد ممکن موقعیت‌ها و فرصت‌های جرم را کاهش داده و خطرات آن را که توسط طیف وسیعی از بزهکاران، ملموس و عینی است، افزایش می‌دهد. با این وجود نتایج برخی تحقیقات نشانگر توانایی این شیوه در کاهش برخی جرایم از قبیل جرایم سایبر (جلالی فراهانی[۱] ۱۳۸۴؛ بهره مند و همکاران[۲] ۱۳۹۳)، جرایم جنسی (توحیدی و فضلی[۳] ۱۳۹۳)، جرایم علیه اموال (مست ظهوری[۴] ۱۳۹۱) و. بوده است اما تحقیقی در خصوص پیشگیری وضعی از جرایم علیه اشخاص یافت نشد که این امر کمبود تحقیقات در این حوزه را نشان می دهد. بر این اساس با توجه به اهمیت پرداختن به مقوله وقوع ضرب و جرح و اسیدپاشی در سطح جامعه باید دید پیشگیری وضعی از جرم چگونه می تواند در پیشگیری از این جرایم موثر واقع شود؟ و در این زمینه چه نقشی را ایفا می‌کند؟

در مجموع با توجه به روند رو به رشد اسیدپاشی در برخی کشورها بخصوص کشور ما، انجام تحقیقات منسجم در این زمینه ضروری است، چرا که شناخت علل و بررسی شیوه های پیشگیری از آن می تواند در کمتر کردن این معضل کمک شایانی کند؛ که تحقیق فوق نیز بر این اساس به بررسی پیشگیری وضعی از جرایم علیه اشخاص(ضرب و جرح و اسیدپاشی) می پردازد. ابتدا مفاهیم و مبانی نظری و موارد مرتبط با این موضوع بررسی می‌شود و سپس جرایم علیه اشخاص مثل ضرب و جرح و اسیدپاشی و پیشگیری از آن مطالعه می گردد.

## ۱- مفاهیم، اصول و مبانی پیشگیری وضعی

### ۱-۱. مفهوم پیشگیری وضعی

پیشگیری از جرم را "مجموعه اقدام ها و تدابیری تلقی شده که به سمت تسلط بر محیط و شرایط پیرامونی جرم و مهار آن متمایل است که از یک سو، با کاهش وضعیت‌های پیش جنایی یا وضعیت های قبل از

۱. جلالی فراهانی، پیشگیری وضعی از جرائم سایبر در پرتو موازین حقوق بشر. فقه و حقوق. پاییز و زمستان ۱۳۸۴- صص ۱۳۳-۱۶۳.

۲. بهره مند، حمید. کوره پز، حسین محمد. سلیمی، احسان. راهبردهای وضعی پیشگیری از جرایم سایبر. نشریه آموزه های حقوق کیفری. شماره ۷. ۱۳۹۳. ص ۱۴۷.

۳. توحیدی، احمدرضا. فضلی. دنیا. پیشگیری وضعی از جرایم جنسی. دو فصلنامه فقه و حقوق خانواده (ندای صادق)، شماره ۶۱، پاییز و زمستان ۱۳۹۳. صص ۷۱-۹۶.

۴. مست ظهوری، مجتبی. نقش طراحی محیطی در پیش گیری وضعی از جرایم علیه اموال. فصلنامه تعالی حقوق، سال چهارم، شماره ۱۶، خرداد و تیر ۱۳۹۱. ص ۱۷۷.

[ Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19 ]

بزهکاری که وقوع جرم را مساعد می‌کند، صورت می‌گیرد و از سوی دیگر، با افزایش خطر شناسایی ودستگیری بزهکاران بالقوه صورت می‌گیرد"، [۱]تعریف کرده اند. همچنین، مجموعه تدابیر و روشهای کاهش یا حذف فرصتهای ارتکاب جرم و سود حاصل از ارتکاب جرم که انسان متعارف ممکن است با توجه به آن مرتکب بزه گردد. [۲]

پیشگیری وضعی نیز شیوه ای از پیشگیری است که با تغییر وضعیت فرد در معرض بزهکاری و بزه دیدگی ویا تغییر شرایط محیطی مانند زمان و مکان در صدد است از ارتکاب جرم توسط فرد مصمم به انجام جرم، جلوگیری کند. کارکرد پیشگیری وضعی از جرم در این است که ابزار و فرصت ارتکاب جرم را از مجرم سلب می‌کند. پیشگیری وضعی را اقدام پیشگیرانه معطوف به اوضاع و احوالی که جرائم ممکن است در آن وضع به وقوع بپیوندد تعریف کرده‌اند و هدف آن اتخاذ ترتیبی است که بهای ارتکاب عمل مجرمانه را برای مرتکب بیش از سود حاصل از آن گرداند چرا که از نظر طرفداران پیشگیری وضعی انسان موجودی حسابگر است و سود و زیان عملش را می‌سنجد. برای رسیدن به این هدف روش‌های پیشگیری وضعی در سه دسته طبقه‌بندی شده‌اند:

۱) روش‌هائی‌که کوشش و تلاش برای ارتکاب جرم را افزایش می‌دهد.

۲) فنونی که ارتکاب جرم را پرخطر می‌کند.

۳) وسایلی که جذابیت موضوع جرم را کاهش می‌دهد.[۳]

این نوع پیشگیری که به صورت علمی در دهه ۱۹۸۰ در انگلستان مطرح شد با توجه به شرایط بزهکار، نوع جرایم، اهداف و موضوعات جرم و خصوصیات بزه دیده، اقداماتی را به اجرا می‌گذارد که فرایند آنها از بین رفتن ویا تضعیف موقعیت‌ها و فرصت های ارتکاب جرم خواهد شد. بر اساس تعریف کلارک فرصت ارتکاب جرم که به سوی شکل کاملا خاصی از جرم نشانه می‌رود؛ متضمن طراحی و مدیریت محیط بلاواسطه (صحنه و محل وقوع جرم) یا همان نظارت و تحت نفوذ درآوردن هرچه پایدارتر و سازمان یافته تر محل وقوع جرم است؛ به گونه ای است که زحمات و خطرات ناشی از اقدام برای ارتکاب جرم را افزایش داده و سود حاصله مورد نظر اکثر مرتکبین را کاهش می‌دهد. در پیشگیری وضعی اقدامات پیشگیرانند از جرم، معطوف به گونه های ویژه ای از جرایم است که از طریق اعمال مدیریت و مداخله در محیط، کاهش فرصت های جرم و افزایش خطرا ت ناشی از ارتکاب بزه که همواره مد نظر شمار زیادی از مجرمان است، با بزهکاری مقابله می‌گردد. در این خصوص، نایجل ساوت، جرم شناس انگلیسی، در تعریف پیشگیری وضعی می نویسد: "پیشگیری وضعی از جرم بر اداره، طراحی و کنترل محیط فیزیکی

---

۱. نجفی ابرندآبادی، علی حسین. پیشگیری از بزهکاری و پلیس محلی. مجله تحقیقات حقوقی دانشگاه شهید بهشتی. شماره ۲۵-۲۶. ۱۳۷۶، ص ۱۴۰.

۲. صفاری، علی. مبانی نظری پیشگیری از وقوع جرم، مجله تحقیقات حقوقی، شماره ۳۳-۳۴، دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۸۹. ص ۲۹۸.

۳. گسن، ریمون. روابط میان پیشگیری وضعی و کنترل بزهکاری. ترجمه علی حسین نجفی ابرندآبادی. مجله تحقیقات حقوقی دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی.

[ Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19 ]

(ساخته شده) اتکا دارد. به این منظور فرصت‌های ارتکاب جرم را کاهش داده و یا خطر تعقیب را، در صورتی که ارعاب مؤثر واقع نشود، افزایش می‌دهد". [۱] در حقیقت، در پیشگیری وضعی به موقعیت‌های بزه آفرین توجه می شود. این رویکرد، کنشی است و برای پلیس، شهرداری ها، نهادهای مردمی و حتی آحاد جامعه وظایفی در نظر می‌گیرد و شاخه های متنوع پیشگیری وضعی (مانند پیشگیری پلیسی یا انتظامی)، طراحی محیطی و رویکرد چند نهادی را در مقابله با جرم تقویت می‌کند. [۲]

بنابراین، پیشگیری وضعی نوعی از پیشگیری غیرکیفری یا کنشی است که تأکید بر وضعیت و موقعیت، زمان و مکان وقوع جرم دارد؛ به گونه ای که ارتکاب جرم برای بزهکار سخت تر می‌شود، یا فرصت ارتکاب جرم از وی گرفته می‌شود و یا خطر شناسایی و دستگیری وی را افزایش می‌دهد. [۳]

## ۲-۱- اصول پیشگیری وضعی و ویژگی های آن

پیشگیری وضعی جرم مدعی رهیافتی روش شناختی است که فارغ از ویژگی های فردی و روان شناختی به مطالعه پیرامون جرم می پردازد؛[۴] در پیشگیری وضعی از جرم اصول اخلاقی ویژه ای باید مورد توجه قرار گیرد؛ که شامل سه اصل اخلاقی است بصورت زیر عنوان کرد:

ـ اصل تساوی؛ پیشگیری از جرم باید به طور مساوی ناظر بر تمام قشرهای جامعه باشد.

ـ احترام به حقوق فردی؛ پیشگیری از جرم باید متضمن احترام به حقوق فردی همگان باشد.

ـ اصل مشارکت؛ تمام بخش های جامعه می بایست در مسئولیت پیشگیری سهیم باشند. [۵]

از طرفی پیشگیری وضعی، ویژگی های خاص خود را دارد از جمله:

ـ در پیشگیری وضعی تمرکز بر جرایم خاص است؛

ـ پیشگیری وضعی، در مورد جرایم غیر عمدی مصداق ندارد؛

ـ پیشگیری وضعی، بر محیط، انتخاب معقول، سبک زندگی و فعالیت روزمره متمرکزاست.

ـ در جرایمی که به شغل افراد مربوط می‌شود، می‌توان با محروم نمودن این مجرمین از شغل خود، زمینه ارتکاب جرایم آتی آنها را از بین برد. البته برای اینکه مرتکب جرایم دیگری نشود، بایستی تأمین معیشت آنها به روش دیگری را مدنظر داشت.

---

۱. به نقل از صفاری، علی. مبانی نظری پیشگیری از وقوع جرم، مندرج در مجله تحقیقات حقوقی شماره ۳۳-۳۴، دانشگاه شهید بهشتی دانشکده حقوق، ۱۳۸۰، صص ۲۶۷-۳۲۱.

۲. شیری، عباس، پیشگیری از نظریه تا مدل، پلیس و پیشگیری از جرم، زیرنظر دکتر علی حسین نجفی ابرندآبادی، دفتر تحقیقات کاربردی پلیس پیشگیری ناجا. ۱۳۸۷.

۳. شیری، عباس. درآمدی بر پیشگیری وضعی و گونه های آن. مقالات ارسالی اولین همایش ملی پیشگیری از جرم. ۱۳۹۲، ص ۱۹.

۴. فلسون، مارکوس. کلارک، رونالد. اخلاق پیشگیری وضعی از جرم. فصلنامه علمی ترویجی پیشگیری از جرم، شماره ۱۲، دوره چهارم، پاییز ۱۳۸۸، صص ۱۶۷.

۵. همان، ص ۱۷۱.

[ Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19 ]

ـ محدودیت بهره مندی از پاره ای حقوق مانند باطل کردن مجوز شکار، جمع آوری سلاح در بین مردم و. نمونه دیگر اقدام های پیشگیری وضعیمی باشد. [۱]

### ۳-۱- متولیان و متصدیان پیشگیری وضعی

وظیفه اصلی پیشگیری از جرم در کشورهای مختلف به عهده پلیس است. اجرای این وظیفه در حال حاضر و با توجه به وضع جوامع کنونی و ابعاد پیچیدهٔ ارتکاب جرم، مستلزم همکاری نهادهای رسمی و جامعوی است. تلاش های پلیس برای متقاعد یا وادار کردن نهادهای اجتماعی از قبیل: مالکین املاک، والدین، حکومت‌های محلی و متصدیان و صاحبان مشاغل، ابعاد دیگری از انجام وظیفهٔ پیشگیری از جرم تلقی می‌شود. جلوه های تعامل و همکاری های پلیس با نهادهای جامعوی از مشورت پلیس با اعضای جامعه شروع و تا اجبار این نهادها در پیشبرد اهداف پیشگیری از جرم، پیش می‌رود. در اکثر کشورها، پلیس محله، استفاده از طراحان محیطی و شوراهای روستا و شهر مصادیق بارز تعامل پلیس و نهادهای جامعوی تلقی می شود، از مهم ترین متولیان امر مبارزه و پیشگیری از جرم می‌توان به پلیس اشاره کرد، نهادهای قضایی، سازمان زندان ها و. . . نیز از دیگر متولیان پیشگیری از جرم محسوب می‌شوند، اما نقش هیچ یک به اندازه پلیس مهم و با اهمیت نیست. [۲]

پیشگیری پلیسی که در ایران به پیشگیری انتظامی هم شناخته می‌شود، در قوانین و مقررات مختلف بازتاب داشته است. بر اساس قانون تأسیس وزارت اطلاعات جمهوری اسلامی مصوب ۶۲/۵/۲۷، قانون مبارزه با مواد مخدر با اصلاحات بعدی مصوب ۷۶/۸/۱۷ مجمع تشخیص مصلحت نظام و قانون نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۶۹/۴/۲۷، مصادیقی از پیشگیری پیش بینی شده است. با توجه به مطالبی که در رابطه با مبانی و اصول پیشگیری وضعی بدان اشاره شد، در بخش بعد در راستای موضوع تحقیق، به بررسی پیشگیری وضعی از ضرب و جرح و اسیدپاشی پرداخته می‌شود.

## ۲- پیشگیری وضعی از ضرب و جرح و اسیدپاشی

### ۲-۱- جرایم ضرب و جرح و اسیدپاشی

#### الف) ضرب و جرح

جرم ضرب و جرح در محدوده آن دسته از جرائمی که علیه تمامیت جسمانی اشخاص می باشد، قرار می‌گیرد و موضوع آن (اشخاص) تشکیل می‌دهند. در بررسی ضرب و جرح باید عنوان کرد که این جرم در گروه جنایات عمدی قرار می‌گیرد. شدت وضعیت آسیب‌ها بر حسب شرایط زمانی و مکانی و

۱. مرکز مطالعات اجتماعی و جرم شناسی، پیشگیری از جرم و آسیب های اجتماعی، معاونت اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم قوه قضاییه. خبرنامه آموزشی داخلی، سال اول، شماره سوم، مرداد ماه ۱۳۹۰، ص ۱۱.

۲. بابایی، محمدعلی. نجیبیان، علی. تعامل پلیس با نهادهای جامعوی در پیشگیری از جرم. فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم، سال سوم، شماره هفتم، تابستان ۱۳۸۷. ص ۷.

[ Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19 ]

خصوصیات طرفین درگیر، متغیر است. این جرم از زمان های بسیار دور در بین جوامع بشری وجود داشته و به لحاظ ضعف و فقر فرهنگی یا کمبود مسایل اقتصادی و اجتماعی به اشکال مختلف بروز کرده است. مطابق ماده ۲۶۹ قانون جدید مجازات اسلامی، قطع عضو و یا جرح آن، وقتی عمدی باشد موجب قصاص است و مجنی علیه می تواند با اذن ولی امر جانی را با شرایطی قصاص کند. در رابطه با مجازات ضرب و جرح، جنایت عمدی بر عضو در ماده ۳۸۶ قانون جدید بیان شده است. همچنین مواد ۳۸۸ و ۳۸۹ نیز در این رابطه و در مورد تقاضای قصاص بحث کرده اند. در رابطه با قصاص ضرب و جرح و نحوه آن نیز مواد ۳۹۰ تا ۳۹۲ نیز به این موارد پرداخته است. و نیز شرایط قصاص عضو در مواد ۳۹۳ تا ۴۱۶آورده شده و اجرای قصاص عضو نیز در مواد ۴۳۹ تا ۴۴۷ پرداخته شده است.

### ب) اسیدپاشی

در اسیدپاشی فرد حتما با قصد و آگاهی از عواقب عمل خویش و اصلا به علت کریه المنظر کردن و از میان بردن چهره و زیبایی افراد به دلیل برخی نیات سوء، دست به چنین عملی می‌زند و فرد مجنی علیه را برای تمام عمر از نعمت بینایی و زیبایی چهره، ازدواج و حتی شغل محروم می‌کند؛ این جرم در گروه جنایات تعزیری قرار می‌گیرد.[1]قانونگذاری در رابطه با اسیدپاشی در سال ۱۳۳۷ در ماده واحده ای تحت عنوان "قانون مربوط به مجازات اسید پاشی" به تصویب رسید. اما پس از انقلاب در قانون مجازات اسلامی جرم اسید پاشی تعریف نشد و قانونگذار قانون جدیدی در این باره وضع نکرد. در قانون جدید مجازات اسلامی نیز مستقیم به موضوع اسیدپاشی اشاره‌ای نشده است اما قضات به ماده واحد قانون تشدید مجازات اسیدپاشی استناد کرده و احکام قاطعی برای مجرمان آن صادر می‌کنند. در مجموع، از نظر حقوقی افرادی که مرتکب جرم اسیدپاشی می شوند، اگر باعث کشته شدن فرد مجنی علیه شوند، مطابق ماده ۲۹۰ قانون مجازات اسلامی، چون عمدا بوده و نوعا موجب جنایت شده، فرد جانی به قصاص نفس محکوم خواهد شد، اما اگر فرد مجنی علیه عضوی از اعضای خود را از دست بدهد بر طبق ماده ۳۸۶ قانون مجازات فرد جانی در برابر او قصاص عضو خواهد شد. در باب قصاص اعضای آسیب دیده ی مجنی علیه نیز با توجه به ماده ۳۹۳ قانون مجازات اسلامی، شروط قصاص عضو ذکر گردیده است. با اینحال، در قانون برای جرم اسیدپاشی مجازات سختگیرانه ای اعمال نشده است و این جرم تحت عنوان إفساد فی الارض قرار نگرفته است، که این امر لزوم تدوین قوانین به روز و صریح در برخورد با بزه اسید پاشی را نشان می‌دهد.

---

۱. خوارزمی، حنانه. بررسی جرم اسیدپاشی از نگاه فقه و قانون مجازات اسلامی، دانشگاه الزهرا، پایگاه تحلیلی خبری خانواده و زنان. ۱۳۹۱/۲/۲۰: http://mehrkhane.com/fa/news/2901

[ Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19 ]

### ۲-۲-تدابیر پیشگیری وضعی از ضرب و جرح و اسیدپاشی

#### ۲-۲-۱-اقدامات سازمان یافته و پیشگیرانه

دولت در معنی عام آن (قوای سه گانه) هریک در چارچوب وظایف ذاتی خود نقش اساسی در مبارزه و پیشگیری از وقوع جرم و به‌ویژه مواردی چون پدیده شوم اسیدپاشی و نیز ضرب و جرح را برعهده دارند و می‌توانند با تمهید همه امکانات و مقدمات لازم، مکانیسمی ایجاد کنند که به طور جدی با این جرایم مقابله جدی شود. با توجه به اصل ۱۵۶ قانون اساسی که یکی از وظایف قوه قضاییه را اقدام مناسب برای پیشگیری از وقوع جرم و اصلاح مجرمین تعیین کرده است، آشکار است که قوه قضاییه به تنهایی توان انجام این مهم را نخواهد داشت، در هر صورت تامین امنیت مردم و نقش دولت و به‌ویژه نهادهای انتظامی و امنیتی در این مورد کنترل ضرب و جرح و در رابطه با اسیدپاشی، کنترل دسترسی افراد به اسید و مواد شیمیایی و اقدامات پیشگیرانه است. به تبع آن فرهنگ سازی نهادهای متصدی امور فرهنگی و دیگر داعیان به ویژه رسانه ملی در انجام کارهای میدانی و عملی نقش به‌سزایی در مبارزه با اسیدپاشی و کنترل معضل ضرب و جرح دارند .پیشنهاد و تصویب قوانین متناسب با شرایط روز و نیازهای جامعه از اساسی ترین راه‌های مبارزه با ارتکاب جرائم مخل امنیت از جمله ضرب و جرح، اسیدپاشی و خرید و فروش اسید و مواد شیمیایی است. از آنجایی که به طور مثال در اسیدپاشی، این مواد با گونه‌های متنوع در صنایع مختلف مورد استفاده قرار می‌گیرد، به همان اندازه که استفاده از این مواد در صنایع شیمیایی فایده دارد تبدیل آن به یک ابزار ارتکاب جرم نیز بسیار خطرناک است. امروزه به دلیل اینکه این مواد به صورت گسترده در دسترس مردم است، باید مقررات قانونی سختگیرانه برای جلوگیری از دسترسی افراد غیرمسئول به این مواد پیش‌بینی شود. وظیفه اساسی نهادهای مسئول، نظارت بر خرید و فروش این مواد است که فروش این مواد و تحصیل آن در روندی قانونمند تحت کنترل قرار گیرد و کسی اعم از خریدار و فروشنده مصون از پیگرد بعدی دستیابی و استفاده از آن در صورت وقوع جرم نباشد. هرگونه تلاش برای جلوگیری از وقوع جرم اسیدپاشی بدون اینکه قوانین مناسب برای کیفر عاملان اسیدپاشی و شرکاء و معاونان آن به تصویب برسد امری عبث خواهد بود. اصولا قانون باید برای فروشندگانی که این مواد را (به افرادی که از آن استفاده مجرمانه می‌کنند) می‌فروشند تعیین کیفر کند.

در این راستا قوه قضاییه نیز باید وارد عمل شود. با توجه به پیشینه جرم اسیدپاشی و وجود قوانین تشدیدکننده مجازات این جرم، قوه قضاییه باید نقش خود را در پاسخ به تظلمات مردم و تعدیات متجاوزان به امنیت افراد و جامعه نشان دهد. این جرم با توجه به وضعیت خاص (که معمولا با قصد و نیت قبلی و تمهید مقدمات صورت می‌گیرد) و از جرائم عمدی بوده و هدف آن غالبا زنان است، آثار جبران ناپذیری بر مجنی علیه می‌گذارد و اعضای آسیب دیده را غیرقابل معالجه می‌کند و تا آخر عمر در جسم و جان آسیب دیدگان باقی خواهد ماند. قانون باید علاوه بر مجازات‌های دیه یا ارش و قصاص، هم برای پیشگیری از خرید و فروش اسید و مواد شیمیایی و هم برای شروع به اسیدپاشی و به طور کلی ارتکاب

[ Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19 ]

نفس جرم اسیدپاشی (فارغ از آثار آن)، مجازات‌های بازدارنده و سختی پیش بینی کند که تا افراد در حکومت قانون و هراس از مجازات یارای دست زدن به این عمل زشت را نداشته و فروشندگان هم، اسید و مواد شیمیایی را غیرمسئولانه به هر فردی نفروشند .در حال حاضر این جرم تنها مجازات قصاص یا پرداخت دیه و ارش اعمال می‌شود و برای نفس اسیدپاشی که منجر به مصدومیت یا نقص عضو است مجازات جداگانه‌ای در نظر گرفته نمی‌شود، از طرف دیگر غالبا اجرای حکم قصاص به صورتی که در قانون مجازات اسلامی پیش بینی شده متعسر و غیرممکن است، در این حالت بزهکار فقط ملزم به پرداخت دیه یا ارش است. [1]

با این وجود، بازدارندگی در اعمال مجازات باید توسط قانون‌گذار ارزیابی شود و امروز قانون‌گذار اعتقاد به حبس‌های طولانی مدت و قرارهای سنگین بازداشت موقت و برقراری عدالت کیفری از طریق مجازات ندارد زیرا قانون‌گذار تلاش می‌کند مجازات‌ها حتماً انجام شود. مجازات‌ها باید بعد بازدارندگی و رعب و وحشت داشته باشند و قانونگذار به این نتیجه رسیده است که هرچند کم ارزش، باید اجرا شوند و از صدور مجازات‌های طولانی و جرائم سنگین انجام نشدنی پرهیز شود. به طور مثال در جرایمی نظیر ضرب و جرح باید گفت، ضریب خشونت در رفتار شهروندان افزایش یافته است و آرامش پایین آمده و مردم در مقابل کمترین مشکلی واکنش شدید نشان می‌دهند. وضعیت درگیری و استفاده از سلاح سرد و حتی گرم در رفتار مردم غیرقابل انکار است و در این راستا باید تلاش کرد تا از طریق صدا و سیما و حضور در مدارس و مراکز تجمع مردمی برای کاهش خشونت اقدام شود. در این خصوص همچنین، قانون‌گذار نگاه خود به سمن‌ها را تغییر داده و معتقد است برقراری نظم باید توسط مردم به عنوان نیازمندان نظم ایجاد شود و در این راستا، سازمان‌های مردم‌نهاد بهترین پل ارتباطی با مردم هستند. درخصوص همکاری نیروی انتظامی و قوه قضاییه درخصوص پیشگیری از وقوع جرم نیز قانون، نیروی انتظامی را مکلف به انجام برنامه پیشگیرانه انتظامی کرده است و معاونت پیشگیری از تجربیات پلیس در این زمینه استفاده می‌کند. [2]

در رابطه با تکلیف پلیس در برخورد علیه جرایم بخصوص جرایمی همانند اسیدپاشی، اجرای طرح‌های مشارکتی پلیس جامعه محور با مشارکت مردم می‌تواند یکی از وظایف پلیس جهت آگاهی مردم و نیز کنترل بر امنیت جامعه باشد. افزایش نقش نظارتی پلیس بر جرایم خیابانی و اطلاع رسانی امنیتی به مردم نیز می تواند در پیشگیری از این قبیل حوادث کمک رسان باشد. از عمده فعالیت‌های پلیس جهت این گونه جرایم می توان به موارد زیر اشاره کرد:

ـ آگاهی دادن به مردم جهت آشنایی با زمینه های ارتکاب این جرایم،

ـ ارائه راهکارهای حفاظتی برای افزایش آگاهی مردم در زمینه اسیدپاشی،

ـ همکاری با نهاد های شهرداری و. . . جهت ایجاد فضای امن در مناطق جرم خیز،

1. http://www.parsine.com/fa/news/168853
2. http://www.hemayatonline.ir/detail/News/8584

[ Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19 ]

ـ ایجاد امنیت اجتماعی از طریق مشارکت همگانی با مردم،

ـ پیگیری و دستگیری عاملین این قبیل جرایم.[1]

در خصوص شیوه های پیشگیری نیز می‌توان گفت، موارد زیر از مهم ترین راهکارهای پیشگیری از این قبیل جرایم است که پلیس در این زمینه نقش مهمی را می تواند ایفا کند:[2]

ـ استفاده از شیوه‌های موثر از پیشگیری اجتماعی مانند توجیه و آگاه سازی کارکنان پلیس در مورد پیامدهای ضرب و جرح.

ـ گسترش فریضه امر به معروف و نهی از منکر در مورد عدم ضرب و جرح.

ـ توجه و پیش بینی ملاحظات صیانتی رفتار با متهمان.

ـ تقویت فنی و علمی واحدهای انتظامی جهت تسهیل کشف علمی جرایم ضرب و جرح.

### ۲-۲-۲-چالش‌ها و موانع پیشگیری وضعی از جرایم ضرب و جرح و اسیدپاشی

#### الف) محدودیت ها و موانع موجود

مبارزه ی کیفری علیه جرم به رغم داشتن معایب، نواقص و مشکلات، در جای خود ضروری و مؤثر است، به همین نسبت تدابیر پیشگیرانه از جمله پیشگیری وضعی نیز به ایفای نقش خود می پردازد و با استفاده از راهبردهای خاص، کاهش آمار جرم را در جامعه دنبال می‌کند. آنچه بیش از هر چیز در به کارگیری تدابیر پیشگیری وضعی باید مورد توجه و وجهه ی همت سیاستگذاران جنایی قرار گیرد، از یک سو تقویت ابعاد مثبت آن از طریق برنامه های مطالعه شده و علمی و از سوی دیگر، به حداقل رساندن جنبه های منفی این نوع پیشگیری از طریق اجرای صحیح و به ویژه قانونمند تدابیر محدودکننده است، تا بدین وسیله ایرادهای جرم شناختی و چالش های حقوق بشری آن به حداقل برسد. واقعیت این است که در حال حاضر دولت ها و جامعه ی مدنی گام های مثبتی در راستای کاهش برخی از آثار منفی برنامه های پیشگیری وضعی از این قبیل جرایم برداشته اند، اما چالش های نظری و موانع عملی همچنان باقی است. به عنوان نمونه، در حال حاضر همکاری نهادهای دولتی و مدنی در پیشگیری از این جرایم، موجب شده است که بخش عمده ای از هزینه ها بر افراد عادی تحمیل نشود، اما به رغم این همکاری ها، غالب شهروندان ناخواسته هزینه های مادی این نوع پیشگیری را تحمل می نمایند؛ در واقع، ایراد اقتصادی تدابیر پیشگیرانه ی وضعی، به وضوح خودنمایی می‌کند. [3]ایراد تبعیض آمیز بودن این نوع پیشگیری نیز با توجه به آنچه در خصوص ضرورت استفاده از وسایل و فنآوری های جدید در زندگی روزمره ی مردم گفته شد، شاید قابل پاسخگویی باشد،

---

1. http://www.mizanonline.ir/fa/news/14486:21/07/1394.

۲. محمدنسل، غلامرضا. روش های پیشگیری کیفری از جرایم (با تاکید بر جرم ضرب و جرح). فصلنامه علمی ترویجی نظارت و بازرسی، شماره ۲۵، دوره هفتم، پاییز ۱۳۹۲، صص ۵۷-۸۰.

۳. بابایی، محمدعلی. نجبیان، علی. چالش های پیشگیری وضعی از جرم. مجله حقوقی دادگستری. سال ۷۵، شماره ۷۵، پاییز ۱۳۹۰، ص ۱۶۸.

[ Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19 ]

اما این پاسخ صرفا توجیهی است برای ترویج تدابیر پیشگیرانه ی وضعی و این ایراد همچنان به قوت خود باقی است.

در ایران پیشگیری وضعی چندان مورد توجه واقع نشده است؛ به گونه ای که، صرفا جلوه ای از تدابیر پیشگیری وضعی را می‌توان در اقدام نیروی انتظامی برای نصب دوربین‌های مداربسته در محیط های مختلف از جمله چهارراه ها یا محل های پر رفت و آمد، مشاهده کرد. باید توجه داشت که عدم استفاده از تدابیر پیشگیرانه ی وضعی ناشی از ایرادها و چالش‌های جرم شناختی یا حقوق بشری نیست، بلکه این امر از ناشناخته ماندن یا مشکلات اجرایی این تدابیر برای متولیان امر پیشگیری نشأت می گیرد. [۱]

هرگاه این گونه اقدامات نیروهای انتظامی یا مراجع دیگر، بدون استناد به قوانین و مقررات مدون و یا بدون بررسی‌های کارشناسی مستمر و دقیق صورت گیرد، دشواری‌ها و معضلاتی را در پی خواهد داشت؛ این امر از یک سو آزادی های مشروع شهروندان را تهدید می کند و از سوی دیگر، هزینه های انسانی و مادی را بر جامعه تحمیل می نماید. بنابراین، برای اجتناب از ایرادهای اساسی پیشگیری وضعی بخصوص در این قبیل جرایم، ضروری است که ابتدا ضوابط اجرای پیشگیری، قانونمند شده و سپس مقامات مسئول، زمینه های اجرای پیشگیری وضعی را بر اساس تأیید اهل فن و پژوهش شناسایی و اجرا کنند. موضوع دیگر آن که، توسل به هر اقدامی برای اعمال این نوع پیشگیری، ابتدا باید در سطح محدود اجرا شده و در صورت موفقیت آمیز بودن، در سطح گسترده تری به اجرا گذارده شود. چرا که این امر، افزون بر تضمین سلامت اجرای طرح های پیشگیرانه از تحمیل هزینه های سنگین احتمالی جلوگیری می کند.

در مجموع می توان گفت، وقوع پاره‌ای جنایات و جرایم علیه اشخاص و اموال، موجب ورود زیان و ناراحتی و تاثر خاص فرد بزه‌دیده و نیز بروز آسیب‌های اجتماعی و تاثر جامعه در مقیاس عام و کلان می‌شود و نظام حاکم و به‌ویژه دولت‌ها، برحسب تکلیف ذاتی خود، اقدام به مقابله با عمل جنایت و نیز یافتن راهکارهای علمی و عملی مقدماتی، پیشگیرانه و جبران‌کننده می کنند. موضوعاتی از قبیل وقوع جرم، مقابله با مجرم، جبران زیان و خسارت فرد بزه‌دیده، اصلاح بزهکار، پیشگیری از جرم و جنایت و. . . مختص جامعه یا نظام سیاسی و حقوقی خاصی نیست و ممکن است در هر کشور یا جامعه‌ای رخ دهد. در این میان تکرار پاره‌ای از جرایم ویژه، به‌سبب چگونگی و نوع آن و نیز گستره تاثیرات مخرب جسمی و روانی وارده به فرد بزه‌دیده و به‌تبع آن بر عموم افراد جامعه، توجه بیشتری را می‌طلبد، که بدون تردید اسیدپاشی و ضرب و جرح از سخیف ترین این جرایم به شمار می‌آیند. [۲]

موضوع مهم در رابطه با پیشگیری از این قبیل جرایم، مجازات آن و تاثیرات پیشگیرانه و اصلاحی مقررات مربوطه است. در واقع، اگرچه با خلا جدی و چشمگیر قانونی در این رابطه و به خصوص در مورد اسیدپاشی، مواجه هستیم اما نباید و نمی‌توان حتی در شرایط خاص و بحرانی، با استمداد یا استناد به

---

۱. همان، ص ۱۶۹.

2. https://www.tabnak.ir/fa/news/444691

[ Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19 ]

مقررات ویژه محاربه یا افسادفی‌الارض، در مقام حل معضل و عبور از بحران برآمد و این چنین با عاملان این قبیل جرایم برخورد کرد؛ زیرا چنین عملی خلاف اصول حاکم بر مقررات جزایی از جمله اصل قانونی‌بودن جرم و مجازات، اصل ضرورت اجتناب از تفاسیر موسع از موارد و احکام قانونی و ضرورت اجتناب از تسری حکم قانونی به موارد مشابه است و همچنین رافع سایر مشکلات و معضلات ایجاد شده از جرایم مذکور از جمله جبران ضروری ضرر و زیان وارد به افراد بزه‌دیده نیز نیست. بنابراین بسیار شایسته و لازم است که قانونگذار دست به‌کار شود و با هماهنگی سایر قوا و یاری متخصصان امر به‌ویژه روانکاوان، جامعه‌شناسان و حقوقدانان به قید فوریت و البته با حفظ دقت، نسبت به وضع مقرراتی اقدام کند که بتواند اولا در پیشگیری و عدم تکرار موارد مشابه، مفید و موثر باشد، ثانیا در اصلاح و تنبه مجرم و منع سایر افراد مستعد به ارتکاب جرم، نافع و کارآمد باشد، ثالثا برطرف‌کننده حداکثر آسیب‌ها و خسارات مادی و معنوی وارده به افراد بزه دیده بوده و منحصر به پرداخت مقطعی و محدود دیه مقرره نباشد.

### ب) ارائه راهکارها

در این بخش راهکارهای موجود برای پیشگیری از برخی از جرایم علیه اشخاص یعنی ضرب و جرح و اسیدپاشی ارائه می‌شود.

در رابطه با راهکارهای پیشگیری از ضرب و جرح در ملاء عام باید گفت، از نظر جرم شناسی هر جرمی خود معلول یک سری از علل مختلف می باشد که چنانچه آن علل به موقع مورد توجه و در جهت رفع آنها اقدام به عمل می امد آن جرم حاصل نمی گردید امروزه این اصل که پیشگیری بهتر از مجازات است مورد توجه بسیاری از صاحب نظران علم حقوق و همچنین قانون گذاران واقع گردیده و در کنار مسئولین دولتی که بایستی در جهت انجام زیرساختهای اقتصادی در جهت رفع معضل بیکاری و تامین و ارتقاع سطح معیشت مردم و غنای فرهنگی انان اقدامات جهشی انجام دهند نقش نهادهای ذیل در امر پیشگیری از وقوع جرم و اقدامات بعد از وقوع جرم می تواند بسیار موثر باشد.

ـــ **خانواده‌ها:** توجه بیش از پیش خانواده‌ها به نوجوانان و جوانان از لحاظ تربیتی، دقت نظر اولیا و خانواده‌ها در دوست‌یابی فرزندان، کنترل بر ورود و خروج نوجوانان و جوانان در منزل و مدرسه، حذف آزادی نامحدود از زندگی فرزندان و اعطای آزادی معقول، محدود و مشروع به آنان، زیرا آزادی نامحدود به خودی خود عامل فساد خواهد بود؛ یکدلی و همدلی با فرزندان و ایجاد رابطه دوستی و صمیمیت با آنان به گونه‌ای که فرزند بهترین دوست خود را در محیط خانواده بیابد. کنترل بر رفتارهای فرزندان و ریشه‌یابی رفتارهای مشکوک و نامعقول در آنان، ارتباط مستمر با اولیای مدارس فرزندان و ارزیابی مستمر رفتار آنان در محیط مدرسه، آشنا کردن فرزندان با مسائل دینی و مذهبی و سوق دادن آنان به مسیر شرعی، آشنا نمودن و انس دادن فرزندان به ورزش و ایجاد رغبت و علاقه در آنان برای تمرین مستمر ورزش خاص، ممانعت از رفت‌وآمد و معاشرت فرزندان با افراد خلافکار نوجوان، جوان یا بزرگسال، توجیه معقول و

[ Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19 ]

منطقی فرزندان درخصوص خطرات احتمالی و جرایمی که از حمل و استفاده سلاح‌های سرد ناشی می‌شوند؛ تبیین عواقب حمل، نگهداری و استفاده از آلات و ادوات مذکور از دیدگاه مجازاتهای مقرر در قانون.

**ـ آموزش و پرورش:** تشکیل پرونده شخصیتی خاص هر دانش‌آموز و ارزیابی مستمر آنان در ادوار مختلف در طول سال، شناسایی دانش‌آموزان مشکل‌دار و ارائه مشاوره روان‌شناسی به آنان تا رفع کامل مشکل، کنترل مستمر حضور دانش‌آموزان در مدارس و نظارت بر تردد آنان به مدرسه، ایجاد واحد درسی مرتبط با معضلات دانش‌آموزان و تبیین جرایم و مجازات‌های مقرر شده در قانون بدون اخذ آزمون درسی و احتساب نمره؛ دعوت از قضات، وکلا و کارشناسان حقوقی درخصوص اجرای سخنرانی در مدارس مقاطع راهنمایی و دبیرستان با موضوعات مرتبط با بزه و جرایم نوجوانان و جوانان و تنویر افکار این قشر از دانش‌آموزان، برگزاری کلاس‌های توجیهی خاص اولیای دانش‌آموزان و نیز برگزاری کارگاه‌های یکروزه آموزشی با موضوع "شناخت معضلات و آسیب‌های اجتماعی نوجوانان و جوانان"، ایجاد ارتباط مستمر با اولیاء دانش‌آموزان به منظور بررسی اخلاقی و شخصیتی دانش‌آموزان در خارج از مدارس به منظور تکمیل پرونده شخصیتی آنان، ارائه راهکار و مشاوره به خانواده دانش‌آموزان مشکل‌دار و حفظ مجدانه ارتباط با آنان تا رفع کامل معضل، ترویج رشته‌های ورزشی خاص در مدارس، به منظور تمرین و عضویت دانش‌آموزان در تیم‌های ورزشی و ایجاد رغبت در میان نوجوانان و جوانان به منظور اجرای تمرینات ورزشی رایج شده، برگزاری مسابقه‌های مستمر بین مدارس، مناطق و برگزاری لیگ‌های ورزشی دانش‌آموزی به منظور پر کردن اوقات روزانه و فراغت دانش‌آموزان و نیز حرفه‌آموزی ورزشی به آنان، آشنا کردن مربیان پرورشی مدارس با معضلات و آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان درخصوص موضوعات مرتبط با این مقوله و آموزش راهکارهای روان‌شناسی به آنان برای پیشگیری و نیز کنترل دانش‌آموزان مشکل‌دار، برگزاری اردوهای یک روزه آموزشی و تفریحی به منظور تاثیرگذاری مثبت کادر مدارس بخصوص مربیان پرورشی بر دانش‌آموزان و برقراری روابط عاطفی با آنها.

**ـ دستگاه قضایی، سازمان بهزیستی، نیروی انتظامی، سازمان زندان‌ها و سایر سازمان‌های مرتبط:** برخورد قاطع پلیس با حمل‌کنندگان سلاح‌های سرد در جامعه و بازرسی نوجوانان و جوانان مشکوک در خیابان‌ها و معابر عمومی به منظور کشف و ضبط سلاح‌های سرد، تشکیل پرونده و معرفی نوجوانان و جوانان مشکل‌دار به مراجع قضایی و صدور حکم کار اجباری کوتاه‌مدت در سازمان پارک‌ها، سازمان بهزیستی، مراکز فرهنگی و یا کارگاه‌های آموزشی با هدف تاثیرگذاری بر آنان، عدم صدور حکم حبس یا زندان برای خاطیان این رده سنی توسط دستگاه قضایی تا حد امکان و جایگزینی حکم کار اجباری برای این دسته از بزهکاران؛ چرا که زندان‌ها به نوبه خود مدرسه آموزشی خلاف محسوب شده و منحرفان محبوس، براحتی تاثیر منفی خود را بر زندانیان تازه‌وارد خواهند گذاشت؛ اصلاح زندان‌ها، ندامتگاه‌ها و مراکز اصلاح و تربیت نابالغان توسط مراجع ذیصلاح و کنترل یا جداسازی مجرمان مشکل‌دار

[ Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19 ]

که زمینه فساد سایر محبوسان را فراهم می‌کنند؛ جمع‌آوری نوجوانان و جوانان خیابانی توسط نیروی انتظامی و اقامت اجباری آنان در مراکز سازمان بهزیستی تا اصلاح کامل رفتاری آنان؛ متلاشی کردن گروه‌های خلاف و بزه نوجوانان و جوانان توسط پلیس؛ چرا که در صورت برخورد نکردن در این مقطع، زمینه تشکیل باندهای شرارت در سنین بزرگسالی آنان فراهم می‌شود و گروه‌های ناشی و کم‌تجربه خلاف، رفته رفته تبدیل به باندهای حرفه‌ای جرایم خواهند شد؛ شناسایی نوجوانان و جوانان بزهکار در سطح جامعه به منظور جلوگیری از حرفه‌ای شدن آنان، کاهش شهریه ثبت‌نام ماهانه باشگاه‌های ورزشی به منظور ایجاد و تسهیل شرایط ثبت‌نام در باشگاه‌ها، احداث سالن‌های ورزشی دولتی در اماکن مختلف شهرها و ثبت‌نام رایگان نوجوانان و جوانان در رشته‌های ورزشی خاص به منظور پر کردن اوقات فراغت این رده سنی؛ زیرا بی‌برنامگی روزانه این گروه سنی، خطرناک بوده و آنان را به سهولت در دام افراد خلافکار اسیر خواهد کرد، ترویج فرهنگ کتاب و کتابخوانی در سطح اجتماع و ایجاد رغبت در نوجوانان و جوانان به منظور گرایش به کتابخوانی، برگزاری کلاس‌های رایگان هنری از قبیل: "عکاسی، نقاشی، فیلمبرداری، خطاطی و خوشنویسی، بازیگری و. . . " توسط مراکز فرهنگی هنری و سازمان‌های وابسته، خاص رده‌های سنی نوجوانان و جوانان به منظور گرایش آنان به سوی امور هنری؛ تولید و نمایش کلیپ‌های آموزشی با موضوعات تبیین جرایم و مجازات‌های حمل سلاح سرد و عواقب و پیامدهای آن هرچند تلاش‌های دستگاه قضایی، سازمان تربیت بدنی، سازمان بهزیستی و سایر سازمان‌ها و نهادها در سال‌های اخیر رشد چشمگیری داشته است، ولیکن تا حذف این معضل، هنوز راه زیادی باقی بوده و این موضوع نیازمند توجه وافر و نیز تخصیص بودجه و اعتبارات خاص و تدوین و تصویب برنامه‌های ویژه است.

در نهایت توجه بیشتر قانونگذران به این قبیل جرایم و وضع قوانین جدید و توجه بیشتر و همه جانبه به این معضلات می تواند نقش بازدارنده ای را در ارتکاب بیشتر این اعمال داشته باشند؛ با اینحال، این مورد را نیز بایستی در نظر داشت که مجازات های سنگین تنها می تواند در کوتاه مدت باعث پیشگیری از این نوع جرایم گردد و مسئولین امر باید با استمداد از محققان جرم شناسی راهکار واقعی مقابله با این نوع جرایم سنگین را بیابند تا در آینده شاهد جرایم دلخراشی از قبیل ضرب و جرح و اسیدپاشی نباشیم.

## بحث و نتیجه‌گیری

در این تحقیق به دنبال پاسخگویی به این سئوال بودیم که پیشگیری وضعی چه نقشی را در فرایند پیشگیری از جرایم علیه اشخاص (ضرب و جرح و اسیدپاشی) می تواند ایفا کند. در این زمینه ابتدا باید گفت، عوامل مختلفی چون خصوصیات محیطی، قومی، فردی و مزاجی و. . . در بروز جرم ضرب و جرح به عنوان یکی از جرایم علیه اشخاص، موثر بوده و بر روی بزه دیده و اطرافیان او و اشخاصی که ناظر چنین صحنه های خشونت آمیزی هستند آثار مختلفی می گذارد. اسیدپاشی نیز یکی از دیگر جرایمی است که در گروه جنایات تعزیری قرار می گیرد. در خصوص سئوال اصلی این تحقیق یعنی تدابیر پیشگیرانه از جرایم ضرب

[ Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19 ]

و جرخ و اسیدپاشی باید عنوان کرد که، یکی از مهمترین شیوه های مبارزه با وقوع جرایم، تقلیل موقعیت‌های ارتکاب جرم برای مجرمین است. همچنین، در زمینهٔ پیشگیری غیر کیفری می‌توان با کاهش یا حذف عوامل جرم‌زای محیطی و فردی، بطور مستقیم از مجرم شدن‌افراد پیشگیری نمود. در رابطه با پیشگیری از وقوع جرم در اصل ۱۵۶ قانون اساسی نیز به عنوان یکی از پنج تکلیف مهم قوه قضاییه هدف گذاری شده است. با توجه به این اصل، در سه برنامه پیشگیرانه جرم، مباحث جرم خیز نظیر اقدام علیه اشخاص، امنیت عمومی و اموال، تجزیه و تحلیل و راهبری شده است. با توجه به اصل ۱۵۶ قانون اساسی، یکی از وظایف قوه قضاییه اقدام مناسب برای پیشگیری از وقوع جرم و اصلاح مجرمین است، با این وجود، قوه قضاییه به تنهایی توان انجام این مهم را نخواهد داشت، در هر صورت تامین امنیت مردم و نقش دولت و به‌ویژه نهادهای انتظامی و امنیتی در این مورد کنترل ضرب و جرح و در رابطه با اسیدپاشی، کنترل دسترسی افراد به اسید و مواد شیمیایی و اقدامات پیشگیرانه است. به تبع آن فرهنگ سازی نهادهای متصدی امور فرهنگی و دیگر داعیان به ویژه رسانه ملی در انجام کارهای میدانی و عملی نقش به‌سزایی در مبارزه با اسیدپاشی و کنترل معضل ضرب و جرح دارند .همچنین پیشنهاد و تصویب قوانین متناسب با شرایط روز و نیازهای جامعه از اساسی ترین راه‌های مبارزه با ارتکاب جرائم مخل امنیت از جمله ضرب و جرح، اسیدپاشی و خرید و فروش اسید و مواد شیمیایی است.

از طرفی، مجازات‌های اعمال شده باید بعد بازدارندگی و رعب و وحشت داشته باشند و در این خصوص، قانونگذار به این نتیجه رسیده است که هرچند کم ارزش، باید اجرا شوند و از صدور مجازات‌های طولانی و جرائم سنگین انجام نشدنی پرهیز شود. در جرایمی نظیر ضرب و جرح باید گفت، ضریب خشونت در رفتار شهروندان افزایش یافته است و آرامش پایین آمده و مردم در مقابل کمترین مشکلی واکنش شدید نشان می‌دهند. وضعیت درگیری و استفاده از سلاح سرد و حتی گرم در رفتار مردم غیرقابل انکار است و در این راستا باید تلاش کرد تا از طریق صدا و سیما و حضور در مدارس و مراکز تجمع مردمی برای کاهش خشونت اقدام شود. در این خصوص همچنین، قانون‌گذار نگاه خود به سمن‌ها را تغییر داده و معتقد است برقراری نظم باید توسط مردم به عنوان نیازمندان نظم ایجاد شود و در این راستا، سازمان‌های مردم‌نهاد بهترین پل ارتباطی با مردم هستند. درخصوص همکاری نیروی انتظامی و قوه قضاییه درخصوص پیشگیری از وقوع جرم نیز قانون، نیروی انتظامی را مکلف به انجام برنامه پیشگیرانه انتظامی کرده است و معاونت پیشگیری از تجربیات پلیس در این زمینه استفاده می‌کند.

با این وجود نتایج نشان می دهد، در ایران پیشگیری وضعی چندان مورد توجه واقع نشده است؛ به گونه ای که، صرفا جلوه ای از تدابیر پیشگیری وضعی را می توان در اقدام نیروی انتظامی برای نصب دوربین های مداربسته در محیط های مختلف از جمله چهارراه ها یا محل های پر رفت و آمد، مشاهده کرد. باید توجه داشت که عدم استفاده از تدابیر پیشگیرانه ی وضعی ناشی از ایرادها و چالش های جرم شناختی یا حقوق بشری نیست، بلکه این امر از ناشناخته ماندن یا مشکلات اجرایی این تدابیر برای متولیان امر پیشگیری

[ Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19 ]

نشأت می گیرد. هرگاه این گونه اقدامات نیروهای انتظامی یا مراجع دیگر، بدون استناد به قوانین و مقررات مدون و یا بدون بررسی های کارشناسی مستمر و دقیق صورت گیرد، دشواری ها و معضلاتی را در پی خواهد داشت؛ این امر از یک سو آزادی های مشروع شهروندان را تهدید می‌کند و از سوی دیگر، هزینه‌های انسانی و مادی را بر جامعه تحمیل می نماید. بنابراین، برای اجتناب از ایرادهای اساسی پیشگیری وضعی بخصوص در این قبیل جرایم، ضروری است که ابتدا ضوابط اجرای پیشگیری، قانونمند شده و سپس مقامات مسئول، زمینه های اجرای پیشگیری وضعی را بر اساس تأیید اهل فن و پژوهش شناسایی و اجرا کنند. موضوع دیگر آن که، توسل به هر اقدامی برای اعمال این نوع پیشگیری، ابتدا باید در سطح محدود اجرا شده و در صورت موفقیت آمیز بودن، در سطح گسترده تری به اجرا گذارده شود. چرا که این امر، افزون بر تضمین سلامت اجرای طرح های پیشگیرانه از تحمیل هزینه‌های سنگین احتمالی جلوگیری می‌کند.

در رابطه با راهکارهای پیشگیری از ضرب و جرح و نیز اسیدپاشی باید گفت، از نظر جرم شناسی هر جرمی خود معلول یک سری از علل مختلف می باشد که چنانچه آن علل به موقع مورد توجه و در جهت رفع آنها اقدام به عمل می امد آن جرم حاصل نمی گردید امروزه این اصل که پیشگیری بهتر از مجازات است مورد توجه بسیاری از صاحب نظران علم حقوق و همچنین قانون گذاران واقع گردیده و در کنار مسئولین دولتی که بایستی در جهت انجام زیرساختهای اقتصادی در جهت رفع معضل بیکاری و تامین و ارتقاع سطح معیشت مردم و غنای فرهنگی آنان اقدامات جهشی انجام دهند نقش نهادهای ذیل در امر پیشگیری از وقوع جرم و اقدامات بعد از وقوع جرم می تواند بسیار موثر باشد که در این رابطه می توان به نقش خانواده ها، آموزش و پرورش و دستگاه قضایی، سازمان بهزیستی، نیروی انتظامی، سازمان زندان‌ها و سایر سازمان‌های مرتبط اشاره کرد.

در نهایت توجه بیشتر قانونگذران به این قبیل جرایم و وضع قوانین جدید و توجه بیشتر و همه جانبه به این معضلات می تواند نقش بازدارنده ای را در ارتکاب بیشتر این اعمال داشته باشند؛ با اینحال، این مورد را نیز بایستی در نظر داشت که مجازات های سنگین تنها می تواند در کوتاه مدت باعث پیشگیری از این نوع جرایم گردد و مسئولین امر باید با استمداد از محققان جرم شناسی راهکار واقعی مقابله با این نوع جرایم سنگین را بیابند تا در آینده شاهد جرایم دلخراشی از قبیل ضرب و جرح و اسیدپاشی نباشیم.

[ Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19 ]

## فهرست منابع و مآخذ

ـ بابایی، محمدعلی. نجیبیان، علی. تعامل پلیس با نهادهای جامعوی در پیشگیری از جرم. فصلنامه مطالعات پیشگیری از جرم، سال سوم، شماره هفتم، تابستان ۱۳۸۷. ص ۷.

ـ بابایی، محمدعلی. نجیبیان، علی. چالش های پیشگیری وضعی از جرم. مجله حقوقی دادگستری. سال ۷۵، شماره ۷۵، پاییز ۱۳۹۰، ص ۱۶۸.

ـ بهره مند، حمید. کوره پز، حسین محمد. سلیمی، احسان. راهبردهای وضعی پیشگیری از جرایم سایبر. نشریه آموزه های حقوق کیفری. شماره ۷. ۱۳۹۳. ص ۱۴۷.

ـ توحیدی، احمدرضا. فضلی. دنیا. پیشگیری وضعی از جرایم جنسی. دو فصلنامه فقه و حقوق خانواده (ندای صادق)، شماره ۶۱، پاییز و زمستان ۱۳۹۳. صص ۷۱-۹۶.

ـ جلالی فراهانی، پیشگیری وضعی از جرائم سایبر در پرتو موازین حقوق بشر. فقه و حقوق. پاییز و زمستان ۱۳۸۴- صص ۱۳۳-۱۶۳.

ـ خوارزمی، حنانه. بررسی جرم اسیدپاشی از نگاه فقه و قانون مجازات اسلامی، دانشگاه الزهرا، پایگاه تحلیلی خبری خانواده و زنان. ۱۳۹۱/۲/۲۰: http://mehrkhane.com/fa/news/2901

ـ روزنامه همشهری. راهکارهای قانونی مجازات اسیدپاشی. (بازنشر در وبگاه آفتاب)، ۲۷ آذر ۱۳۸۴: بازبینی‌شده در ۸ آوریل ۲۰۰۹.

ـ شیری، عباس. درآمدی بر پیشگیری وضعی و گونه های آن. مقالات ارسالی اولین همایش ملی پیشگیری از جرم. ۱۳۹۲، ص ۱۹.

ـ شیری، عباس، پیشگیری از نظریه تا مدل، پلیس و پیشگیری از جرم، زیرنظر دکتر علی حسین نجفی ابرندآبادی، دفتر تحقیقات کاربردی پلیس پیشگیری ناجا. ۱۳۸۷.

ـ صفاری، علی. مبانی نظری پیشگیری از وقوع جرم، مجله تحقیقات حقوقی، شماره ۳۳-۳۴، دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۸۹. ص ۲۹۸.

ـ فلسون، مارکوس. کلارک، رونالد. اخلاق پیشگیری وضعی از جرم. فصلنامه علمی ترویجی پیشگیری از جرم، شماره ۱۲، دوره چهارم، پاییز ۱۳۸۸، صص ۱۶۷.

ـ گسن، ریمون. روابط میان پیشگیری وضعی و کنترل بزهکاری. ترجمه علی حسین نجفی ابرندآبادی. مجله تحقیقات حقوقی دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی.

ـ محمدنسل، غلامرضا. روش های پیشگیری کیفری از جرایم (با تاکید بر جرم ضرب و جرح). فصلنامه علمی ترویجی نظارت و بازرسی، شماره ۲۵، دوره هفتم، پاییز ۱۳۹۲، صص ۵۷-۸۰.

ـ مرکز مطالعات اجتماعی و جرم شناسی، پیشگیری از جرم و آسیب های اجتماعی، معاونت اجتماعی و پیشگیری از وقوع جرم قوه قضاییه. خبرنامه آموزشی داخلی، سال اول، شماره سوم، مرداد ماه ۱۳۹۰، ص ۱۱.

[ Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19 ]

ـ مست ظهوری، مجتبی. نقش طراحی محیطی در پیش گیری وضعی از جرایم علیه اموال. فصلنامه تعالی حقوق، سال چهارم، شماره ۱۶، خرداد و تیر ۱۳۹۱. ص ۱۷۷.

ـ نجفی ایرندآبادی، علی حسین. پیشگیری از بزهکاری و پلیس محلی. مجله تحقیقات حقوقی دانشگاه شهید بهشتی. شماره ۲۵-۲۶. ۱۳۷۶، ص ۱۴۰.

http://www.hemayatonline.ir/detail/News/8584
http://www.mizanonline.ir/fa/news/14486:21/07/1394.
http://www.parsine.com/fa/news/168853
https://www.tabnak.ir/fa/news/444691

[ Downloaded from jlawst.ir on 2026-11-19 ]